

Sterk Starten

Survivalkit voor nieuwe leer-
krachten: whitepaper

Met plezier aangeboden door
Johan Dehandschutter – info@sterkstarten.be

acco

OVER JOHAN

Johan Dehandschutter is licentiaat in de Communicatiewetenschappen (1997) en mentor in Stage- en Aanvangsbegeleiding (postgraduaat, 2007).

Hij heeft meer dan 30 jaar ervaring als leraar en is sinds 2005 mentor-coach in het Heilig-Hart&College van Halle.

Johan is auteur van het boek "Sterk Starten". Een survivalkit voor de nieuwe leerkracht, uitgegeven bij ACCO. U kan het boek bestellen via <http://www.acco.be/sterkstarten>.

Inhoudsopgave

INLEIDING 3

STELLINGEN 5

EXTRA INFO 23

Inleiding

Ideeën voor je eerste jaar

Begin je als leerkracht in een nieuwe school? Dan wil je ongetwijfeld een goede start maken. Gelijk heb je. Goed begonnen is zeker voor een startende leerkracht half gewonnen. Lesgeven is een van de weinig jobs waarin je van bij je start als een volwaardige collega meedraait. Dat biedt ongemeen boeiende kansen en ervaringen, maar confronteert je meteen ook met de vele eisen.

Op de volgende bladzijden vind je een aantal stellingen van startende leerkrachten. Ze geven je een idee van wat hen tijdens hun eerste maanden zoal bekommert. De stellingen zijn geplukt uit een reeks overlegondes waarin collega-starters standpunten ter discussie aan elkaar voorleggen. Ze behandelen de omgang met moeilijke klasgroepen en leerlingen, een fenomeen dat niemand koud laat, zeker niet de beginnende leraar.

Bij elke stelling vind je onder de rubriek Sterk starten een aantal inzichten en tips die je van dienst kunnen zijn. Dat is ook wat het boek Sterk starten doet: je helpen om van je eerste jaar als leraar een succes te maken. Je klasmanagement speelt daar een belangrijke rol in, maar niet alleen dat. Je welslagen hangt nauw samen met nog andere aspecten van je nieuwe opdracht.

Het 'schoolkapitaal' dat je meebrengt, je eerste stappen, je motivatie, je zelfvertrouwen, je imago, je lesmanagement, je lesvoorbereiding, je sociaal actief en je crisismanagement, ze vormen elk een onlosmakelijk onderdeel van de strategie om als leraar, collega en werknemer het nodige krediet te verwerven en te behouden. Van je eerste jaar in je school een succes maken doe je dus niet enkel met je kwaliteiten als lesgever.

Heb je na het lezen van deze whitepaper zin in meer? Neem dan het boek Sterk Starten erbij. Het behandelt alle aspecten van je gevarieerde opdracht en levert je bij elk van hen de nodige ideeën om je nieuwe avontuur te doen slagen. Je school is als een jungle waarboven je wordt gedropt. Sterk starten is je survivaalkit met inzichten en suggesties voor deze uitdagende tocht. Ze zijn geschreven door Johan Dehandschutter, een mentor van startende leerkrachten met meer dan 30 jaar ervaring als lesgever. Hij verzamelde hiervoor input van andere mentoren en startende leerkrachten.

Sterk starten =

1. Bewust zijn van je startwaarde
2. Je eerste stappen verzorgen
3. Je schoolkapitaal inzetten
4. Je motivatie bewaren
5. Je inzet richten
6. Je zelfvertrouwen op peil houden
7. Boeiende lessen geven
8. Goed lesvoorbereidingen maken
9. Je imago beheren
10. Actief relaties leggen
11. Crisissituaties onder controle houden

“Alleen beginnende leerkrachten hebben problemen met klasmanagement”

- een leerkracht

Sterk starten:

Je krijgt bij de aanvang van je loopbaan in het onderwijs wel vaker de indruk dat problemen met een klas of een leerling alleen jou overkomen. Zo goed als altijd is dat niet het geval. Leerlingen of klassen die het jou moeilijk maken, doen dat over het algemeen ook bij je meer ervaren collega's. Alleen weten die collega's beter hoe ze daar moeten, kunnen en mogen mee omgaan. Jij bent nieuw. Je weet nog niet zo goed welke maatregelen kunnen en niet kunnen op de school en je wil bij de leerlingen niet geboekstaafd staan als onvriendelijk of repressief.

Het is net die combinatie van twijfel, kwetsbaarheid en empathie die jou remt om gepast op te treden en sommige leerlingen aanzet om zich bij jou meer vrijheden toe te eigenen. Daarom is het belangrijk dat je voor jezelf duidelijk uitmaakt wat kan en niet kan in je les en hoe je

wil optreden als de regels worden overschreden. Informeer je vooraf over de regels op de school en de manier waarop je collega's ingrijpen bij overtredingen. Zorg er voor dat je regels voor de leerlingen en jezelf haalbaar zijn, communiceer ze voortdurend en blijf er op toezien dat ze worden toegepast. Richt je bemerkingen op de boosdoeners alleen en bemoedig wie het goed doet. Geef nooit straf zonder dat je eerst hebt verwittigd. En kies voor een lichte straf. Bouw ondertussen gestaag aan een positieve individuele band met iedere leerling van de klas.

Vergeet daarbij zeker niet de moeilijkere leerling. Stel hem na de les eens een vraagje over iets wat hem boeit. Blijf ook nadenken over jezelf: wat kan je veranderen aan de inhoud, de werkvorm en de omgangsstijl in je lessen zodat de onruststokers beter meewerken?

Samengevat

Sterk starten

1. Besef dat ook je meer ervaren collega's problemen hebben met moeilijke leerlingen
2. Informeer je over de regels en de maatregelen op je school
3. Maak voor jezelf duidelijk wat kan en niet kan in je les
4. Spreek haalbare regels af en blijf er op toezien dat ze worden toegepast
5. Bouw een positieve, persoonlijke band op met je leerlingen, ook de moeilijke
6. Overweeg aanpassingen aan je omgangsstijl, je lesinhouden en je werkvormen

“Een goede leraar heeft meestal ook veel gezag en autoriteit. Met een afstandelijke relatie krijg je meer respect en bereik je meer. Een leerkracht moet zelfs in staat zijn om de vijand van de leerlingen te zijn.”

– een leerkracht

Sterk starten:

Het is niet je afstandelijkheid die respect afdwingt bij je leerlingen dan wel de overtuigde en overtuigende wijze waarop je leraar bent. Dit betekent dat je de leiding neemt van het klasgebeuren zodat iedere leerling tot zijn recht kan komen en dat je passie aan de dag legt voor je vak en voor je job. Leerlingen appreciëren over het algemeen leerkrachten die hen inhoudelijk iets te bieden hebben en hen leren leren en leren leven.

Afstandelijkheid in de zin van 'taakgericht' werkt wel. Als je gezag wil hebben in je klas, kies je bij de aanvang best voor een taakgerichte houding (ik kom een opdracht uitvoeren) en een professionele ingesteldheid (ik wil dat zo vakkundig mogelijk doen).

Houd in een nieuwe klas het lesverloop goed in handen met duidelijke instruc-

ties. Geef je leerlingen met mondjesmaat de zelfverantwoordelijkheid die ze verdienen.

Probeer niet de vriend te zijn van je leerlingen. Probeer niet met kleding of taalregister bij hen in de smaak te vallen. Durf neen te zeggen, ook al levert je dit een muur van vijandige blikken op. Blijf in alle omstandigheden hun leraar: jij bent de begeleider die met hen een 'hoger', pedagogisch doel nastreeft. Hiermee creëer je een duidelijke en veilige rolinvulling voor jou en voor al je leerlingen in gelijke mate.

Als je dat dan combineert met een streepje humor en persoonlijke interesse voor iedere leerling afzonderlijk kom je zeker tot een goede verstandhouding, een vlotte omgang en mooie leerresultaten.

Samengevat

Sterk starten

1. Neem van bij de aanvang de leiding van het lesgebeuren
2. Geef duidelijke instructies
3. Toon de leerlingen je passie voor je vak en voor je job
4. Geef de leerlingen langzaam meer en meer zelfverantwoordelijkheid
5. Durf neen zeggen
6. Wil niet de vriend zijn van je leerlingen, blijf in alle omstandigheden hun leraar
7. Breng interesse op voor iedere leerling afzonderlijk
8. Doorspek je les zo nu en dan met humor

“Blijven straffen heeft geen zin. Op sommige leerlingen heb je gewoon geen vat.”

– een leerkracht

Sterk starten:

Het heeft inderdaad geen zin om een leerling de ene straf na de andere te geven. De straf mist hier duidelijk haar corrigerend effect. Ze blokkeert zelfs het hele conflict. Maar je lijdzaam neerleggen bij de situatie is ook geen goed idee. Er loopt immers iets fout met de motivatie, de leermogelijkheden, de gezondheid, de sociale achtergrond en/of het respect van die leerling voor jou of anderen. Je rol van vakleraar en pedagoog van de leerling en van leider van het klasgebeuren laat je niet toe de zaak op zijn beloop te laten of de teugels uit handen te geven.

Stop met straf geven. Verzamel achtergrondinformatie over de leerling. Kaart dan met hem onder vier ogen zijn houding voor jouw lessen – en alleen die – aan. Maak duidelijk welk gedrag je niet kan aanvaarden en wat je verwacht. Luister met aandacht naar zijn verhaal. Zoek samen naar

oplossingen. Toon je bereidheid om zelf ook te veranderen, zolang je dat pedagogisch en didactisch verantwoord acht. Maak enkele concrete en haalbare afspraken. Als je in de volgende lessen vooruitgang merkt, laat dat dan zeker blijken aan de leerling, maar blijf nauwlettend toezien op het verder nakomen van de gemaakte afspraken.

Indien het gesprek of de afspraken tot weinig of niets leiden, dringt overleg met je collega's en je directeur zich op. Breng de leerling op de hoogte van dit besluit. Alleen in samenwerking met collega's en andere begeleiders kan je nog tot een oplossing komen.

Samengevat

Sterk starten

1. Blijven straffen heeft geen zin, stop er mee
2. Leg je niet bij de situatie neer, blijf streven naar een oplossing
3. Verzamel achtergrondinformatie over de leerling
4. Luister in een persoonlijk gesprek naar het verhaal van de leerling
5. Toon je bereidheid om zelf ook (voor jou aanvaardbare) veranderingen door te voeren
6. Maak concrete en haalbare afspraken met de leerling
7. Zie toe op de opvolging en profiteer van elke kans om de leerling positieve feedback te geven
8. Overleg met je directeur en je collega's als je inspanningen vruchteloos blijven

“Ik wil niet straffen. Als ik leerlingen op geen andere manier op betere gedachten kan brengen, hoeft het voor mij niet.”

- een leerkracht

Sterk starten:

Het is goed dat je leerlingen weten dat wat je vraagt moet worden ingewilligd en dat er een duidelijke grens is aan je begrip en je toegeeflijkheid. Een straf is de boete die je de leerlingen uitschrijft als ze die redelijke grens overschrijden. Doe er echter alles aan om straffen te voorkomen.

Besef dat je met straf alleen een leerling niet zal veranderen of op je hand krijgen. Hij zal zich zo goed als altijd verongelijkt voelen of in de straf een bevestiging zien van zijn denkbeelden over de school en de maatschappij. Net als pure peper wekt straf weerzin op. Alleen in combinatie met een zorgzame leerbegeleiding kan ze aan het menu worden toegevoegd.

Spreek je leerlingen niet onmiddellijk over straffen. Bied ze voldoende andere motieven om van je opdrachten en instructies werk te maken:

de inhoud is boeiend, de opdracht is doenbaar, je bevel is nodig, de taak is nuttig, je wensen zijn redelijk, je hulp is beschikbaar, en zo meer.

Als je dan toch moet straffen, licht je leerling dan eerst in over je voornemen, zeg dat je vast van plan bent om je daar aan te houden, maar maak tegelijkertijd duidelijk dat het je vurigste wens is en je er op vertrouwt dat je de straf niet zal moeten gebruiken. De beste straf is de straf die je niet moet geven. Ze spoort tot inzet aan en geeft de leerling de positieve ervaring een straf ontweken te hebben. Ze ondersteunt op die manier de intrinsieke motivatie.

Geef leerlingen die een eerste maal de grens overschrijden niet onmiddellijk een straf maar verwittig hen dat je dat wel zal moeten doen als het nog één of een bepaald aantal keren gebeurt. De kans is groot dat je weinig of nooit straf zal moeten geven. Houd

je wel aan wat je bij de verwittiging hebt vooropgesteld. En geef nooit een hele klas straf.

Zorg er voor dat je sanctie een bijzondere inspanning of opoffering vraagt van je leerling, maar maak de boete niet te zwaar. Met een kleine straf bereik je zelfs meer dan met een zware. Het opschrikeffect is hetzelfde en de leerling voelt dat je niet onredelijk bent. Maak van de straf bij voorkeur een kleine opdracht op jouw vakterrein. Je kan de leerling ook zelf een opdracht laten bepalen.

Geef je leerling een complimentje als het resultaat van de straf je bevalt. Peil bij die gelegenheid nog eens naar de motivatie van je leerling en toon je bereidheid om naar zijn verhaal te luisteren en hem te helpen om de problemen aan te pakken.

Samengevat

Sterk starten

1. Een straf is een schok die duidelijk maakt dat een grens is overschreden
2. Besef dat je met straf alleen een leerling nooit zal veranderen of op je hand krijgen
3. Spreek pas over straffen nadat je andere motivatietechnieken hebt uitgeput
4. Geef nooit straf zonder voorafgaande verwittiging
5. Straf niet zwaar
6. Straf nooit een hele klas
7. Blijf zorgzame aandacht opbrengen voor de leerling

“Om als startende leraar doortastend te kunnen optreden in je klas heb je de steun van je directeur nodig.”

– een leerkracht

Sterk starten:

Leren vraagt van je leerlingen aandacht, inspanning, planning en discipline en dit tijdens, voor en na de les. Dat leidt onvermijdelijk tot spanningen. Leerlingen die het met die eisen moeilijk hebben, maken wel eens misbruik van je positie als startende leerkracht. Ze rekenen er op dat je nog niet voldoende gezag hebt op de school om ze te kunnen afdwingen.

Pak deze tegenwerking in de eerste plaats zelf aan. Van je lessen interactieve gebeurtenissen maken met een boeiende inhoud helpt de meeste leerlingen al een heel eind op dreef. Als je daarbovenop je leerstof een duidelijke structuur geeft en met je leerlingen regelmatig van gedachten wisselt over de juiste leerhouding en studiemethode, wordt alles voor hen al een heel stuk vanzelfsprekender.

Als een leerling ondanks je aansporingen je instructies en opdrachten blijft afwijzen en het lesverloop blijft ondermijnen, moet je kunnen rekenen op de steun van je directeur. Die zal je krijgen op twee voorwaarden: je eisen en ingrepen beantwoorden aan wat op je school gebruikelijk is en je geniet bij hem voldoende krediet. Licht je dus bij de aanvang van je opdracht goed in over de disciplinaire gewoonten op je nieuwe school en over wat je directeur verwacht van een goede leerkracht. Probeer daar zoveel mogelijk aan te beantwoorden. Ga bij je directeur ook al eens te rade wanneer zich een halsstarige tegenstand van één of meerdere leerlingen begint af te tekenen. Vraag nog niet onmiddellijk zijn tussenkomst. Met je vraag om advies maak je zijn eventuele optreden later een heel stuk vanzelfsprekender. Hij heeft immers al een duidelijk beeld van wat er misloopt. Bovendien geef je bij je directeur blijk van je professionele ingesteldheid en je erkent zijn leidinggevende rol.

Samengevat

Sterk starten

1. Pak problemen met tegendraadse leerlingen in de eerste plaats zelf aan
2. Bied je leerlingen boeiende inhoud en duidelijke structuren
3. Overleg met je leerlingen over de juiste studiehouding en leermethodes
4. Licht je in over en werk volgens de disciplinaire gewoonten op je nieuwe school
5. Verzorg je krediet bij je directeur: toon je een professionele leerkracht
6. Ga bij je directeur al eens te rade alvorens je steun of tussenkomst vraagt

“Wanneer een leerling zich ongepast gedraagt zet je die best onmiddellijk voor de hele klasgroep op zijn plaats.”

– een leerkracht

Sterk starten:

Het gedrag en de uitlatingen van een leerling kunnen je soms heel erg op de heupen werken of ronduit kwetsen. De neiging om de leerling voor de hele klas in zijn hemd te zetten is dan groot. Dat is echter geen goed idee. Een leerling die zich na je uitval gedeisd houdt, getuigt van een snelle volgzaamheid en had je harde aanpak waarschijnlijk niet nodig. Een niet zo volgzaam leerling maakt er misschien een nummertje voor de hele klas van of drijft het conflict op de spits. Bovendien leg je een zware hypotheek op je voorbeeldfunctie voor de leerling in kwestie en de andere leerlingen.

Neem in de eerste plaats de houding of de woorden van de leerling niet persoonlijk. Het is zo goed als zeker niet met jou persoonlijk maar met de leraar in jou, de school, het onderwijs of met zichzelf dat de leer-

ling worstelt. Maak een onderscheid tussen de feiten en de emotie die ze bij je oproepen.

Treed kordaat maar beheerst op. Dat is belangrijk. Met je kordate optreden neem je het op voor de studiesfeer in de klas en voor je positie als verantwoordelijke. Met je geduldige beheersing laat je de betrokken leerling en de klasgenoten zien dat je in een goede oplossing gelooft.

Zeg de leerling dat je zijn woorden of hoe hij zich gedraagt niet apprecieert of kan toelaten. Maak hem duidelijk wat je wil dat hij doet. Heeft hij je beledigd of blijft hij zich ongepast gedragen, maak dan een afspraak voor een persoonlijk gesprek na de les. Als hij zich in de rest van je les schikt naar je wensen, maak hem daar dan na verloop van tijd een complimentje over. Betrek hem intussen gewoon bij het lesgebeuren.

In het persoonlijke gesprek achteraf schets je

Samengevat

nog eens duidelijk welke feiten je niet kan toelaten. Voeg ook iets positiefs toe over hem, hoe moeilijk dat soms ook is. Geef je leerling de kans zijn verhaal te doen. Maak concrete afspraken voor de volgende lessen en bepaal met de leerling de sancties die eraan vasthangen. Voorzie een evaluatiemoment. Zeg nog iets positiefs bij het uit elkaar gaan.

Sterk starten

1. Reageer beheerst
2. Neem het niet persoonlijk
3. Maak een onderscheid tussen de feiten en de emoties die ze bij je oproepen
4. Geloof in een oplossing
5. Voer een persoonlijk gesprek met de leerling: luister en maak afspraken
6. Blijf positief tegenover de leerling

Sterk Starten is een goede strategie

Meer informatie

Op zoek naar meer inspirerende quotes van mentoren en leerkrachten? Neem eens een kijkje op www.sterkstarten.be en laat je inspireren en motiveren.

Geïnteresseerd in het boek? Je kan het makkelijk bestellen bij uitgeverij Acco via www.acco.be/sterkstarten of via een mailtje naar bestelling@acco.be.

Wil je zelf feedback geven? Heb je zelf nog anekdotes of belangrijke tips? Stuur ze naar info@sterkstarten.be en wie weet vindt jouw verhaal wel een plaats op onze blog!

Wat is Sterk Starten?

Wie in het onderwijs begint, krijgt het van bij de start hard te verduren. Het is geen werkterrein waarop je langzaam mag groeien. Om zijn toekomstkansen in de nieuwe school veilig te stellen, moet de beginnende leerkracht zich in de veeleisende werkomgeving staande houden en van bij de start een goede indruk maken op de vele betrokkenen.

Gelukkig beschikt de startende leerkracht hiertoe over een aantal krachtige instrumenten. Dit boek biedt hem inzichten en strategieën om van die instrumenten efficiënte middelen te maken om zijn doel te bereiken. Ze zijn gericht op leerkrachten van het secundair onderwijs en komen van een collega met meer dan 30 jaar ervaring als leerkracht. De schrijver is mentor-coach van zijn school sinds 2005.

Starten in een nieuwe school is als beginnen aan een jungletocht. Iemand die zich daar aan waagt, is sterk gebaat met concrete tips die voortspruiten uit terreinkennis en ervaring. Dit boek is een praktisch overlevingspakket dat focust op veel meer factoren dan de klassieke startbrochure. Het staat aan de zijde van de starter en kijkt met hem naar de vele elementen die hem kunnen maken of kraken.

In dit overlevingspakket zitten 11 gereedschappen, elk met een bijhorende gebruiksaanwijzing. De survival kit toont de gebruiker hoe hij krediet kan verwerven en behouden op zijn nieuwe school. Het wil hem vervullen met zelfvertrouwen en zin om er in zijn boeiende onderwijsopdracht tegenaan te blijven gaan.

Deze survival kit is een handig gereedschap en dat niet alleen voor wie in een nieuwe school van start gaat. Mentoren en directeurs kunnen hem inzetten bij de begeleiding van hun starters. Studenten in de lerarenopleiding vinden er in een notendop de vele facetten van hun toekomstige job en inzichten voor hun klasmanagement, voor hun relatie met hun toekomstige directeurs, collega's en ouders en voor de beheersing van werkdruk en conflicten. De meer ervaren collega's ontdekken er nieuwe ideeën en mogelijkheden in. Voor hen wil deze survival kit een revival kit zijn.

Recensies

Joke Scheerlinck, docente en opleidingscoördinator CVO Elishout:

"Het leest heel vlot en je merkt duidelijk dat het geschreven is door iemand die enorm begaan is met beginnende leerkrachten, dit ondersteunt de echtheid van het boek nog meer! (...) Ik denk dat dit boek zeker een verplicht basishandboek zou moeten worden binnen de opleiding voor alle starters".

Katrien De Maegd, opleidingshoofd lerarenopleiding BaSO, HUB Brussel:

"Een zeer helder, helpend, positief verhaal. Ik ben ervan overtuigd dat dit startende leerkrachten de kracht geeft om het in die eerste maanden vol te houden en het biedt hen veel vertrouwen."

Joep Gorinsek, docent HUBrussel:

"Iedere ervaren leerkracht, directie, inspectie, lerarenopleider zal dit boek zien als een waardevolle bijdrage, het opvullen van een leemte en een aanrader voor beginnende leerkrachten."

Recensies

Marleen Borzée, docent KHLeuven, opleidingsverantwoordelijke voor het postgraduaat mentorschap, stagementor in de academische lerarenopleiding van de KULeuven, coach en professionele trainer:

“Knap werk: degelijk, creatief, ervaringsgericht, concreet, praktisch, handig... Naar mijn aanvoelen is de inhoud ook prima bruikbaar voor leerkrachten basisonderwijs, ook door vlotte schrijfstijl en persoonsgerichte aanmoedigende aanspreking. Ik zal het mijn studenten en mentoren alvast adviseren.”

BOCO, scholengroep Brussel, Marc Maes

“Dit is een handige gids, zeker ook omdat hij veel goede raad koppelt aan heel wat praktijkverhalen die een beginnende leraar zeker zal herkennen en die hem dus kunnen helpen om de draad niet kwijt te raken. Verder bevat het boek een hele reeks nuttige links naar onderwijsadviezen; www.sterkstarten.be kan u al een idee geven van enkele “gereedschappen” die starters kunnen helpen. Een suggestie voor de scholen en mentoren: schenk of leen dit boekje aan nieuwkomers naast de klassieke vademecā”.

Contact

Johan Dehandschutter -
info@sterkstarten.be

Isabelle François -
uitgever onderwijskunde -
isabelle.francois@acco.be

Uitgeverij ACCO -
uitgeverij@acco.be

Blijde Inkomststraat 22
3000 Leuven
België

